

Toimetus ja tallus
TALLINNAS,
S. Brooksmägi nr. 8.
Telefon nr. 158.
(Sõjawäe keskjaamast)

Toimetaja kõnetunnid
kella 12—1.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.
ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS
Sõjawägede staabi väljaandel.

Tellimise hind:
1 aasta peale 40 marka
1/2 " " 20 " "
1/4 " " 10 " "

Kuulutuste ja teada-
annete hind: Iga kor-
pusrea eest 2 marka.

Tellimisi ja kuulutusl võtavad vastu kõik wabarilgi postiasutused ja era-raamatukauplused.

Nr 41.

Laupäeval, 9. oktoobril 1920.

II. aastakäik.

Sisukord.

Ametlik osa:

1. Väljawõttes Sõjainistri päewa-
kästudest.
2. Väljawõttes kästudest Wabarilgi
sõjawägedele.
3. Wababuse Riigi saajate nimekiri.

Üleüldine osa:

1. Eesti-Wene piirikomisjoni tööstest.
(Kahe pilbiga).
2. Suitsetamise vastu sõjawäes, E. T.
3. Tubak.
4. Lubendorffi sõjamälestused.
5. Segateated.
6. Kuulutused.

Ametlik osa.

Väljawõttes Sõjainistri päewakästudest.

Nr. 977.

Tallinnas, 27. septembril 1920.

Minu päewakäsu 31. augustist j. a., nr. 863-d
paranduseks lugeda kuu kohta väljaantawates toidu-
ainete ja varustuse normides punkt 1-ses mitte 10 naela,
waid 7 naela heeringaid valgasaja enese, ja mitte
5 naela, waid 3 naela perekonna jaoks, hinnaga 5 mk.
nael.

Nr. 978.

Tallinnas, 27. septembril 1920.

Sõjawägede Ülemjuhataja poolt 18. septembril
1919. a. kinnitatud ja Warustuse Walitsuse ülema
käsus 28. septembrist 1919. a. nr. 84 awalbatud iga-

päewase toidunormi muutmiseks läsen 20. septembrist
j. a. alates 24 solotniku tangude aseainena välja anda
endise 1 naela asemel 1 1/2 naela kartulid.

Nr. 988.

Tallinnas, 30. septembril 1920.

Et rannabatareide suurtüki materjali tehniliselt
kindla walwe alla panna, läsen Suurtükiväe Ins-
pektorile vähemalt kaks korda aastas rannabatareide
inspekteerimist toime panna.

Inspekteerimine peab selgust andma:

- 1) misuguses seisukorras on suurtükid,
- 2) misuguses seisukorras on wastaw lastemoon,
- 3) misuguses seisukorras on wastawad tehnilised
abinõud ja sisseadepid,
- 4) kas ohwiterid on eriala teadmistes tarwilisel
kõrgusel,
- 5) kas meeskond on tarwiliselt oma kohustele ette-
walmistatud,
- 6) üleüldine kokkuvõtte batareides lahingu walmis-
oleku kohta,
- 7) misugused korraldused on tarwis teha wäärnä-
huste kõrwaldamiseks, kui niisugused ilmiks on tulnud.

Inspekteerimise tagajärjedest annab Suurtükiväe
Inspektor Mõrejäädude Suhtalale teada ja kannab
sellest Sõjainistrile ette.

Rindralstaabi Rindral-Major Parla

Sõjainistri eest.

Nr. 990.

Tallinnas, 1. oktoobril 1920.

Läsen kõitibelt sõjawäe teenistusesse wõetawatelt
sõduritelt, nende sõjawäe osade poolt kroonu riiete välja-
andmisel, nende omad erariided ära wõtta ja wäeosades
alal hoida; teenistusest lahjumise korraldadel peawad wiis-
mased kroonu riided ära andma ja oma riided tagasi saama.

Nr. 991.

Tallinnas, 1. oktoobril 1920.

Luban kõigis Sõjawäe osades, walitsustes ja asu-
tustes demobiliseeriwatate sõdurite-ametmeeste, nagu
rätseppade, kinsseppade, seppade, rautajate ja teiste

õdurite (kes reateenistusi ei kanna) asemel teenistusesse võtta eraisikuid sellekohasel staatides ettenähtud arvul ja vastavate kinnitatud erateenijate palladega.

Nr. 995.

Tallinnas, 2. oktoobril 1920.

Luban 1. oktoobrist s. a. alates väeasabel lse-oma algatusel vastavate intendante nõusolekul oma tarvituseks osta:

- 1) heinu,
- 2) kartulid ja
- 3) värsket juurevilja,

selleks otstarbeks sõjaväe Varustuse Valitsuse Intendantuuri Osakonna laudu eelsummasid saades.

Ostmist toimetada Maakonnavalitsuse poolt perioodiliselt digeks tunnistatud turuhindade piires.

Sõjaminister

Rindral-Major **Tõnisson.**

Wäljawõttes käskudest Wabariigi sõjavägede.

Nr. 976.

Tallinnas, 25. septembril 1920.

§ 1 5-ft jalaväe polgust leitnant Andres Alla ft ülendatse alamkapteni, wanusega 25-ft märtsist s. a.

§ 2. 3-da diviisi intendantuurist alamleitnant Jaan Drg ülendatse leitnandits, wanusega 17-ft maist 1919.

§ 3. 7-ft piiriküti bataljonist lipnik Rudolf Reha ülendatse alamleitnandits, wanusega 3-ft weebruarist s. a.

Rindralstaabi Rindral-Major **Larka.**

Sõjaministri eest.

Wabaduse Risti saajate nimekiri.

Wabariigi Valitsuse istangul 14. septembril otsustati Wabaduse Risti põhikirja § 43 põhjal annetada:

Wabaduse sõjas ülesnäidatud wahwuse eest Wabaduse Risti II. liigi 3. järgu aumärgid:

3. jalaväe polgust: reamees Heinrich Riidulin, noorem alam-ohwitser Eduard Gröbn, reamees Hans Timpson, kapral Hindrik Letteus, reamees Johan Põlb, kapral Jüri Kalmann, weltweebel Hans Ruust, reamehed Jüri Grünberg ja Karl Pliin, kapral Martin Kullasepp, reamees Samuel Rudisjaar, noorem al.-ohwitser Johannes Annos, kapralid Aleksander Konts, Bernhard Blaksoo, Gustaw Voorits, Karl Noosbaum, Rudolf Aber, junker Ferdinand Põdrejarw, noorem al.-ohwitser Julius Lutjaar, ohwiiseri-kojusetaatja Aleksander Leolene, reamees Arved Hint, noorem al.-ohwitser Theodor Tiirmann, kapral Oskar Koff, noorem alam-ohwitser Jaan Kaup, kapral Rudolf Pangsepp, noorem alam-ohwitser Paul Priks, kapral Aleksander Mõttus, reamehed Karl Weigel, Eduard Sõrm ja Eduard Urm,

weltweebel Mart Meet, wanem alam-ohwitser Jaan Bender, noorem alam-ohwitser August Kottise, reamehed Hans Kint, August Ollmann ja Jüri Printsman, wanem alam-ohwitser Oskar Kongo, reamehed Eduard Jamburg ja Jaan Treimuth, kapralid Julius Karu ja Gustaw Karlson, wanem alam-ohwitser Woldemar Kääne, reamehed Aleksander Pärskivi, Peeter Korb, Gustaw Lotta ja Oskar Hint, noorem alam-ohwitser Willem Kull, weltweebel Eduard Abel, wanem alam-ohwitser Johannes Sawiant, reamehed Rudolf Uibo ja Karl Siilbaum, weltweebel Jüri Nigul, wanem alam-ohwitserid Elmar Müllerson ja Johannes Mutlich, noorem alam-ohwitser Jaan Trei, kapral Arseni Kull, reamees August Rein, kapralid Richard Niggol, Arnold Wirman, August Sommer ja August Lepit, reamehed Albert Loois, Johannes Haan ja Karl Siiber, kapral Johannes Sawi, kapral Heinrich Schmaef, noorem alam-ohwitserid Johannes Müllerson ja Aleksander Tõnis, weltweebel Aleksander Muus, kapral August Mägi, noorem alam-ohwitser Johannes Lindus;

2. jalaväe polgust: reamees Jaan Leitmann, wanem alam-ohwitser Karl Stamm, weltweebel Johannes Sonberg, reamees Aleksander Erschle, noorem alam-ohwitser Karl Teppan, kapral Johannes Willmann, kaptenid Hans Matson ja August Kuhlberg, leitnandid Karl Soonberg ja Leonhard Kaasik, ohwiiseri-asetäitja Peeter Kask, alam-leitnant Julius Saar, weltweebel Johann Reinot, kapral Eduard Reinberg, wanem alam-ohwitserid Eduard Kull ja Aleksander Põdra, reamehed Paul Dunap, Willem Kirsch, Ernst Tiido ja Albert Wuks, kapralid Arnold Manglus ja Peeter Toom, noorem alam-ohwitser August Sae, kapral Aleksander Sepp, reamees Johannes Seer, weltweebel Woldemar Põder, reamees Artur Pabar, noorem alam-ohwitser Karl Müller, wanem alam-ohwitser Richard Hurt, kapral Jaan Riismandel, wanem alam-ohwitserid Johannes Reinbusch, Jakob Petersell ja Otto Kasi, kapralid August Stieglits, Johannes Päll, Franz Martin, August Tamler ja Eduard Luba, wanem alam-ohwitser August Paia, reamees Karl Sõber, wanem alam-ohwitser Karl Kairo, noorem alam-ohwitser Johannes Jürna, kapral August Kaasik, reamehed Jüri Klaudius ja Johannes Kusi, noorem alam-ohwitserid Axel Sell ja Willem Voorits;

3. jalaväe polgust: alam-polkownik Jaan Kruus, kaptenid Boris Sepling ja Jakob Mähhar, alam-kapten Rodion Treimuth, alam-leitnant Johannes Saar, alam-kapten Jaan Hermann, kapten Paul Triit, weltweebliid Peeter Altes ja Karl Leetus, wanem alam-ohwitser Johann Ruus, kapral Eduard Kask, reamehed Andrei Anderson ja Reinhold Hool, kapral August Illusjaar, reamehed Aleksander Lind, Tõnis Lähnas, Karl Jaanus, Johannes Sõbberholm, August Kask ja Jaan Kusjar, weltweebel Julius Kottise, wanem alam-ohwitserid Oskar Pedost ja Hans Tartow, noorem alam-ohwitser Oswald Otsing, kapralid August Mandli ja Johannes Draw, weltweebel Woldemar Luit, reamees Peeter Peters, kapralid Jaan Pääsute ja August Martinson, sanitar Salme Bergmann.

3. jalaväe polgust: wanem alam-ohwitser Mihkel Kull, reamehed Jakob Ant, Peeter Ditt ja Jaan Päsna, kapralid Paul Wares ja Karl Korjus, reamehed Johannes Samma, Gustaw Kants ja Mihkel Kreeps, weltweebel August Nebane, noorem alam-ohwitser Karl Kangro.

Wabariigi Valitsus otsustas 15. septembril 1920 a. annetada:

Wababuse Risti II. liigi 2 järgu aumärgid :
Laiarooliselt soomusrongli nr 3 : leitnant Peeter
Asmus, lipnil Elmar Roger ja sõjawäe ametnik Arthur
Mante ;

Soomusrong Kapitän Jrw : wanem alam-ohwitser
Karl Lipand ;

5. jalawäe polgust : alam-kapten August Wast ;
1. Ratsa-polgust : alam-polkownik Gustaw Johnson ;
Soomusrongi batarei nr. 3 : wanem alam-ohwitser
August Draw ;

Annetada Wababuse Risti II liigi 3 järgu aumärgid :

Soomusrongi batarei nr. 3 : wanemad alam-ohwitserid
August Draw ja Eduard Maide, weltweebel
Peeter Ainson, wanem alam-ohwitser Aleksander Erwin ;

Sakala partiisaani polgust : reamees Jaan Paap ;
2. jalawäe polgust : wanem alam-ohwitser Jakob
Teiles, noorem alam-ohwitser Karl Blumfeldt, reamees
Karl Rosenberg, weltweebel Arnold Rosenstrauch, kapral
Johannes Rütis, reamehed Karl Linnamägi ja Paul
Breedis, kapral Karl Keerd, reamehed Julius Mänd,
Jüri Kort ja Harry Mora, noorem alam-ohwitser
Johann Sütt, wanem alam-ohwitser Andres Oja,
reamees Woldemar Kruusmann, noorem alam-ohwitser
Johannes Dunkel, reamehed Paul Siilat ja Friedrich
Reedost ;

2. Ratsapolgust : lipnil Arthur Künnapuu, noorem
alam-ohwitser Eduard Toimetaja, reamehed Julius
Ländra, Hans Sang, Johannes Tina, Hans
Harjalas, Otto Aud, Johannes Busch, Teodor
Kindlam, Karl Jagomägi, Karl Laine ja Woldemar
Seeren ;

Infeneri bat. remontrong nr. 8 : wanem alam-
ohwitser Erich Weinberg, noorem alam-ohwitser Sergei
Kuningas ja kapral Johann Arjat ;

Soomusrongi divisjoni wälja batarei nr. 14 : welt-
weebel Paul Peerna ja wanem alam-ohwitser Eduard
Märtfin ;

1. Ratsapolgust : ohwitseri asetäitja William
Lamberg ;

Peipsi laew. : leitnandib August Manibi ja Andreas
Julle.

6. jalawäe polgust : leitnant Pedaja ;

Ruperjanowi partiisaani polgust : lipnil Elmar
Jobson, alam-leitnant Paul Hanson, ohwitseri asetäitjad
Hugo Sturm ja August Bringsfeldt, lipnil Oskar Puu-
sepp ;

1. Ratsapolgust : alam-kapten Boris Leemann,
leitnant Johann Holberg, alam-leitnant Walfried
Krastin ;

Soomusrongi batarei nr. 3 : lipnil Cristoph Mante ;

1. jalawäe polgust : noorem alam-ohwitser Alfred
Allmann, wanem alam-ohwitser Johannes Rippar,
kapral Johannes Jürmann ;

Ruperjanowi partiisaani polgust : kapral Heinrich
Mittal, reamehed Johannes Tomingas ja August Suup,
kapral Eduard Jürgeuson, reamees Johannes Juff,
noorem alam-ohwitser Johannes Wäljaots, wanem
alam-ohwitser August Busch, noorem alam-ohwitser
Jaan Sild, reamees Hugo Waht, noorem alam-ohwitser
Eduard Oskar. (Järgneb).

Üleüldine osa.

Cesti-Wene segapiirikom- missjoni töödest.

Cesti-Wene segapiirikomisjoni alustas oma tege-
must 26. weebruaril s. a. Dubrowa külas, kus esimene
koosolek ära peeti. Segapiirikomisjoni ülesandeks
on Cesti-Wene rahulepingu art. 3 põhjal piiri ükfit-
asjaline määramine ja rajamine Cesti ja Wene
wabariikide wahel.

Sarilikult kuulub seesuguste segapiirikomisjoni
ülesannete hulka ka muude wäga mitmesuguste majan-
dusliste ja juriidiliste küsimuste lahendamise, mis
ükfitute isikute erahuwisi puudutamad ja mis piiri-
ajamisel maa ja wee peal tekiwad. Cesti-Wene rahu-
lepingus ei ole aga nende küsimuste lahendamist ette
nähtud : elame meie ju sõdade ja riigistamiste aja-
järgus, kus ükfitute isikute erahuwid nii tihti tähele
panemata jäetakse.

Segapiirikomisjoni asus oma üleüldiste riikliste
küsimuste lahendamisele ja täitmisele, kuna erasiikute
huwid senini korraldamata on jäetud.

Rahulepingu art. 3-das on Cesti-Wene piir kaunis
täpisealt ära määratud, ainult ükfitute külade ja
raoonide jaatuse otjustamine on segapiirikomisjoni
hooleks jäetud.

Läbirääkimised ja kokkulepped waieluse all olemate
külade ja maakohtade üle edenesid segapiirikomisjoni
esialgu wäga jõudsasti.

Märtsi jookkul sai piir järgjärgult—Soome lahest
alates ja Schprehtitschi külaga lõpetades—piiri-
kommissjoni liigete poolt läbisõidetud, piirikäärude kohad
maa peal ajutiste puupostidega ära märgitud ja sega-
kommissjoni protokollidega kinnitatud.

Waieluse alla olemate külade ja maakohtade lii-
beti Cesti külge : Iltino ja Schprehtitschi külad, Bet-
schurki ja Rudepi karjamõisad ; Wene külge : Kopscha,
Robõljaki, Kriwaja Luta ja Põdubje külad.

Wene külge liideti ka Wene soost elanikkudega
külad, peale Schprehtitschi küla, mis majanduslikel
põhjustel Cesti külge liideti, ehk seal küll wenelased
elawad. Suur Kopscha küla Ingeri soost elanikkudega
jät Wene külge piirwalwe hõlbustuse põhjustel.
Kopscha suurtülast ära eraldatud talud ühendati Cestiga.

Kaua seisis waieluse all piiriliin Schprehtitschi külalt
kuni Rudepi karjamõisani. Cesti delegatsioon nõudis
piiriliini Rudepi jõe möõda. Wene delegatsioon tun-
nistas ka Cesti nõudmised õigustatult, et aga kaardi
peal, mis rahulepingule juure lisatud, sel kohal piir
õige joonena ära on tähendatud, — nõudis tema
Samosheje küla kompensatsiooniks maa-ala eest, mis
Rudepi jõe ja selle sirgjoone wahel ja mis Cestile pidi
jääma. Alles 18 augustil s. a. wõttis segapiiri-
kommissjoni Cesti delegatsiooni ettepaneku wastu, ilma
et wenelased mingisugust kompensatsiooni oleks saanud.

Piir Peipsi ja Bihwa järwedel ja nende wahel-
listes kitsustes on ka põhimõtteliselt kindlaks määratud.
Kohad, mis rahulepingus segajelt ja puudulikult redi-
geeritud, on segapiirikomisjoni protokollil läbi selgi-
tatud ja täiendatud.

Ükfitasjaline piirimärkide äratähtsamine wee ja
maa peal on talwets jäetud, millal järwed kinni kül-

maavad; lõpulist piiriehitust wee peal on aga tulewase suveni ebaõnnelikult lõpetatud.

Piiri rajamisega maa peal tehti juba weebruari kuus algust, ühel ajal piirimääramisega.

Kõigepealt kui segapiirikomisjoni poolt piirikäärud lohad ajutiste puupostidega maa peal kindlaks olid määratud, aeti Eesti sõjaväe poolt ka piirjooned postilt postini sisse, tehti traat-aia ehitusega algust. Eesti sõjaväe ofade agaral kaasabil oli aprilli algul Eesti ja Wene wabariikide wahel maa peal kindel piir sisse aetud.

Surve jooksul on nüüd Eesti poolt piirjooned metsa lohtades 10 jülda laiaks raiutud, raud piirpostid piirikäärudele ning tsement ja puu piirpostid piirliinidele ehitatud.

Beale selle lähendatakse piir maa peal ühe meetri laiuse peenraga ära, mille mõlemale poole 0,5 meetri sügawused kraawid kaevatakse. Eesti-poolse piiriraami kaldale ehitatakse Eesti poolt ja Eesti külul traat-aed. Wene delegatsioon teatas, et tema traatala ehitusest huiwatud ei ole ja selle ehituse kulude katmisest osa ei wõta.

Eesti-Wene Segapiirikomisjoni liikmed, üleswõetud 14-dal märtsil 1920. aastal Jamburgis, üksikasjalise piirimääramise algul Eesti ja Wene wabariikide wahel.

Istuwad (paremalt poolt pahemale lugedes): 1) Eesti delegatsiooni esimees Al.-poik. Baeh, 2) Wene delegatsiooni esimees V. I. Nowoselsky, 3) Wene delegatsiooni liige N. F. Kornilow ja 4) Eesti delegatsiooni liige kapten Tõnisson. Seisawad (paremalt poolt pahemale lugedes): 1) Eesti delegatsiooni liige alam-kapten Martin, 2) Wene del. liige A. I. Tolwo ja 3) Wene del. sekretär S. W. Swirskaja.

Wene wabariigi poolt on valmistatud ühewerstaalne kaart werstalaiuse piiririba kohta (pool wersta mõlemal pool piiri), samuti ka Marwa frondi piirikäärud punktide kohta, ja mujale, kus tarwis, ehitatud triangulatsiooni signaalid, 8—20 jülla kõrgused. Ka Isborski frondil jäeti esialgu kõik triangulatsiooni tööd Wene wabariigi teha; pärast aga, wenelaste aeglase töö edu tõttu, wõeti nad Eesti teha. Praegu on töö peaaegu lõpule wiidud. On loota, et praeguse tööjootuse juures uueks aastaks kõik piiriehituse tööd maa peal lõpule wiitakse.

Mis puutub tehnilise piirimääramisse, siis peab lähendama, et see kõige uuema aja tehniliste nõuete järele tehakse. Nii saawad kõik piirikäärud maa ja wee peal triangulatsiooni lisapunktidega sisse wiidud, sellega siis kõige õigemal tehnilisel viisil järele nende lohad geograafiliselt wälja arwatud ja ära määratud.

Mõlemil pool wõtawad tödest osa kõige paremad tehnilised jõud.

Eesti-Wene riigipiiri iserõalduks on tema sirgjoonusus. Terwe piir (wäljaarwatud piir Mertwiija, Kossoni ja Kudupi jõgedel mööda) seisab koos õigetest, joontest, mis 8—15 wersta pitad.

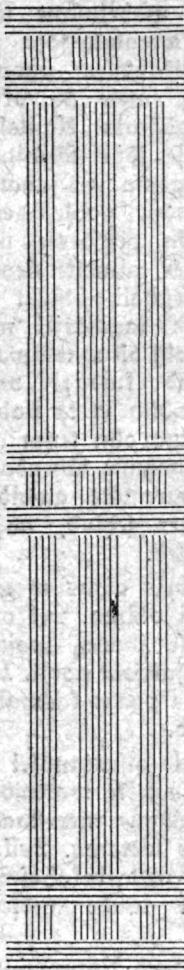
Segapiirikomisjonile on Eesti poolt etteheited tehtud, et tema piiri ajamisel elanikkude huiwisid, selle maadest piir läbi läheb, halvasti silmas on pidanud, talude ja külade hooneid ühele ja maid teisele poole piiri jättes. Olgu siin tähendatud, et need etteheited ühekülgses tähelepanekus põhjenuwad. Segapiirikomisjonil oli selge, et seegugune õigejooneline piir üfifute erahuwisid tuntawalt riimab, kuid riikliselt seisukohalt wäljaminnes ei saadud teisiti talitada. Kuid meie arwesse wõtame piirivalwe kulud praeguse õigejoonelise piiri juures ja siis, kui piir oleks aetud üfifi-

fute talude ja külade piirifid mööda, siis leiame, et need ülfifute ififute lahjud mõne aasta pärast praeguse piirivalwe ökonoomiaft laetud wõimad saada. Pealegi

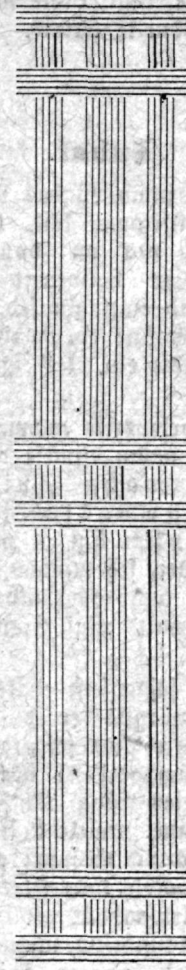
piir aga aeti õigejooneline — jalgelt, fergelt ja laugele nähtaw. Usume, et kui kord kõif piiriehitufe töõ lõpule jõuawad, siis on ka wõikarwalufe hästi organi-

on praegufe põhja-
liku maareformi te-
ostamise aj jürgus
wõga ferge ja
lihtne ülfifute era-
ififute huwifid, mis
riigi piiri ajamifel
rifutud, rahuldada.

Praegufel Eesti-
Läti piiri määrami-
fel peetakse wõga
ülfifute talude
huwifid filmas,
kuid kui palju selle
läbi üleülbifed
riiklifed huwid
kaitstud faawad,
on küfitaw. Arwan,
et tulewane Eesti-
Läti piir küll fee-
fugune faab, et

Piirikäänu raud post ja selle kohal ehitatud triangulatsiooni signaal
Schaehnitsa küla juures, Isborski raioonis.
Üleswõetud 19. augustil 1920. aastal.

feeritud piirivalwe
juures wõimata
tähelepanemata üle
Eesti-Wene piiri
peafeda. On loo-
tust, et feg-
piirikommissjoni pea-
le pandud töõ
tulewa fügifeks
lõpule jõuawad.
Harilifelt kesta-
wad feesuguste
fegakommissjonide
töõd ifka mitu
aastat. Nii kes-
tis Wene-Rumees-
nia piirijamine
8 aastat, kuna
Wene-Saksa piiri
määramine lõpe-
tamata jäi —

teda kumbki pool oma wäheste sõjojõududega konter-
bandi wendamifele kinni fulguda ei suuda. Eesti-Wene

enne algas suur ilmasõda.

Tallinn, 1 sept. 1920. a. —In—

Suitsetamise wastu sõjawäes.

Suitsetamine on üleülbife kahjulif ja praegufel ajal lähed fee lõbu ka kalliks maksma. Wiimasel ajal on ka tubaka puudus üleülbine, ifeäranis raske on saada wäljamaa tubakat ja tubaka faabusif. Era inimene, kellel teatawad fissetulekud, wõib ju omale seda lõbu lubada, kuid teine afi on sõjawäes.

Sõja ajal, õigus, on tubak sõduritele-suitsetajatele küll wõga tähtis, kuid rahu ajal ja ifeäranis meie riigi praegufe raske majanduslifef seisutorra juures on fee täitja lubamata. Pealegi ei ole kõif sõdurif suitsetajad, suurem oja neift kas ei suitseta üleülbife wõif on ainult pühapäewa suitsetajad. Praegune sõjawägi feifab peaaegu ainult noortef meestef koos, kellel weel elu ees on. Kui meie nüüd sõduritele anname tubakat, nagu fee praegu sünnib, siis õplwad noored sõdurif tahes wõif tahtmata ka suitsetamise ära. Igalühel meist on ju teada, kuidas leegi suitsetama hakkas. Waatas ju noormees, kuidas teine temataoline wõif wanem suitsetas ja selle juures suitsurõngaid õhtu lastis. Ja tohe

hakatati järel tegema, pealegi kui kuulbi teiste hooplemifif „mis mees fee on, kes ei suitseta“. Niifugufeif juh-
tumifif, kuigi mitmetes teifendites, on pea igakõks suits-
setaja üle elanud. Ja sellest tuleb selle pahe algus.
Praegu antakse sõjawäes tubakat; noored sõdurif
faawad ka seda, õlguigi et nad mitte ei suitseta. Teiste
mõjul hakkab ka neile suitsetamise haigus külge. Nõnda
fiis rifub tubaka andmine ära palju noori sõdurif,
neile edaspidifef elus nii terwifef kui ka teatawat ainelifef
lahju tuues.

See oleks tubaka andmifef üks halb külge.

Waatame nüüd, kui palju fee tubakas riigile maksma lähed. Teatawasti toodakse tubak ja selle faabusifed wäljamaalt fisse, järjelikut tuleb selle eest wäliswaa-
luutas maksta. Riigi praegune majanduslifef seisuford
on niifugune, et iga ülekarune wäliswaluuta õhus
tuntawa augu riigi majandusfesse järele jätab. Et oma
riiklifef ifeseiswufef edasi püüda, selleks peame nii
kõlluhõldlikult elama, kui wähegi wõimalif. Et niifu-
gufe asja peale, nagu tubak, wäliswaluutat raifata,
fee oleks tõesti õlgetõhus meie noore riigi wastu.

Mõnda siis tubata andmine sõjaväele on ülitahju-
lt. Olets küll viimane aeg, et Sõjaministeerium
täpselt järellaalumise alla võtaks küsimuse, kas ei
tuleks tubata andmine sõjaväele lõpetada.

Seda nõuab meie riigi raste majandusline seis-
kord ja ka noorte sõdurite terwis.

E. T.

Tubat.

J. L. kirjutas Wabas Maas:

Sõda õpetas suitsutamata köit, kes meist on ka-
witutes olnud, köit pea on õppinud seal suitsu-
tama, harjunud kõige halvemat sorti tubakatega.
Mida ebaloomulised elutingimised, seda enam tarwis
joomastusaineid: kaewikute elu on ebaloomuline, nagu
ebaloomuline on rikaste elu, kes igapäewast tööd ei
tarwitse teha.

Prantslased on armustitu andmete põhjal kindlaks
teinud, et nad 1920 aasta esimese wile kuu jook-
sul enam on maha suitsetanud, kui
1913 aastal kogu aasta jooksul! Nüüd
suitsutawad nad iga päew ligi 4 miljoni frangi eest
tubakat, kuna enne sõda see summa ühe miljoni ümber
keerles. Prantsusmaa weab oma tubaka wäljast siis-
nii mõjub see tuntawalt riigi frangi wäärtuse alla
rõhumiseks.

On tõesti aeg sõjaageist ebaõnnetest lahtuda.
Tubaka nikotin on mürgiks eraldi noortele. Nikotin
on teatavasti äge närwitawa vegetatiivse osa kibus-
taja, vegetatiivne (sümpaatiline) närwijärjestus keh-
as on aga noores inimeses wäga tähtsate ülesannetega:
ta korraldab siseorgaane, nimelt ka süd-
eas ei etenda need närwid nii suurt osa). Ta korraldab
ühes werefsoontega noorele inimesele nii tähtsat offekt-
elu, tundmuselu. Arusaadaw, et ühes vegetatiivse
närwiosade rikkiga ka tundeilm, inimese kirgiline wäp-
tatakse. Adewaejemad noored kirjaniidud lasutawad
osawasti nikotini wäpustusi, et hwiitust anda oma
hingewäljendustele: enne kui nikotin erguratu suretab—
kõbistab ta teda ja sellest kõbistusest moodustatakse
luule, mida tubakawastane Victor Hugo öieti hindas,
kui ta lausus: nikotin teeb mõtte unistuseks.

Wanemas eas ei etenda vegetatiivne närwijärjes-
tus nii tähtsat osa: wanemas eas wõib piipu popside,
see aitab wanaduses igawuse taudi wastu ja aitab
kiiremalt ja armsamalt lüüa Liwa-Hannusega, millest
keegi mõbda ei pääse. Piip aitab teel Liwa-Hannuse
poole — millepärast see rahupiip terwitatud olgu.

Uga köit teised, eraldi nooremas eas, peawad
sõjakommetest ennast wõõrutama, seda enam, et meie
tubakauplejad meie himusid ses suhtes wäga hästi ära
oskawad lasutada, köikjugu prügi paberosside näol
meile pattudes — kalli hinna eest.

Pealegi on wõimalik sel teel meie waluatat pa-
randada, — sest nähtawasti ei aita teised kaubandus-
ministeeriumite operatsioonid ühtegi ja meie rahakurs
langeb ja langeb.

Õht saab ühifel jõul sellest suitsutandist lahti, —
ameeriklased on igatahes laial liinil tema wastu
wõitlust alganud.

Ludendorffi sõjamälestused.

Seisuford 1916. | 17. aasta wahetusel.

Järg.

Oktoobri algul wahetasime mõtteid merestaab
ülemaja piiramata weeluse sõja ja tema algamise
üle. Selle peale riigikantsleri poolt algatatud kirja-
wahetuses palusime meie 5. oktoobril weel kord
wastutust kindlaks määrata. Kantsler seletas 6. okt.,
et piiramata weeluse sõja tarwitusele wõime kuu-
luwat keisri kui kõrgema wäejuhataja wõimu hulka,
kuna ta aga oma mõju poolest erapooletute riikide
kohta ka wälispolititika piiridesse ulatab. Sellepärast
kannab tema, kantsler, ainuüksi seaduse järele wastu-
tust. Kindralfeldmarschali otsusel olewat waremalt
awaldatud arwamise tagajärjel muidugi eriti suur
täendus. See seisukoht oli wastuwaidlemata. Kindral-
feldmarschali polnud kuidagi wõimalik wastutust
riigikantslerilt ära wõtta ja ta polnud ka kunagi selle
peale mõtelnud. Mina olin tema arwamisega täiesti
nõus. See kindlakstegemine tähendas aga suurt muu-
tust riigikantsleri waremate awaldustega wõrreldes,
mis olid selles mõttes tehtud, nagu oleksime meie
weeluse sõja wastafed.

1916. a. oktoobris algas weelaluse sõda, laewad
pidi peatama ja läbi otsima. Sel olid head tagajärjed
ja sünnitas waenlase juures majanduslike ärewuse.
See rääkis walitud sõjariista poolt. Kuid pidi arwama,
et waenlase kaitsmine peagi kaswab ja weeluse sõja
tagajärjed wähenewad.

Weeluse sõja üle otsustamisel tema mõju asjus
sõjapidamise mitmesuguste wormide peale poliitilis-
majanduslikes elus pidime merestaabi ülema ja riigi-
kantsleri arwamistele toetama. Selles asjas ja piira-
mata weelaluse sõja otstarbekohasuse arutamises oli
ülemal wäejuhatusel nende mõlema ametikohaga
kestew ühendus.

Pärast meie wõitustid Rumeenias ei arwanud ülem
wäejuhatus mitte enam, et Holland ja Daanimaa
meie kahjuks sõjast osa hakkaksid wõtma. Ometi ei
wõinud midagi mängule panna; weelust sõda, kui
teda waja oli, wõis alles siis algada, kui Rumeenia
sõjakäik lõpetatud ja sõjawäed sealt uuesti tagasi
toodud Saksamaa ida- ja läänefrondile. Juba wara-
kult nägime, et see enne weebruari algust ei wõi
sündida. Niisama oli iseenesestki mõistetaw, et me
oletatawate president Wilsoni sobitusammude mõju,
milleks riigiwaltisuse poolt põhjust oli antud, ja ka
rahuettepaneku tagajärjed ära pidime ootama. Oli
waenluse lõppu oodada, siis polnud weelust sõda
kawatsatud wormis muidugi mitte enam waja. Köik
kawatsused muutusid siis asjatuks. Meie rahupüüete
kohta pidid detsembri wiimased wõi jaanuari esime-
sed päewad otsuse tooma. Ka see näitas selle peale,
et oletatud piiramata weelaluse sõda webruarikuu
hakatusel wõiks algada.

Riigiwaltisus loobus oma waremast kahlewast
arwamisest Hollandi ja Daani teguwõisi kohta, ka
Schweitsist, Hispaniast, Norrast ja Rootsist räägiti
ilma mureta. Selle wastu aga arwati teatud kindlu-
sega, et Ameerika ühendatud riigid meie wastu sõtta
wõiksid astuda. Meid arwamist awaldasid wastuta-
wad ametikohad ja sellepärast pidi ülem wäejuhatus
nad arwesse wõtma. See oleks liitriikidele esimesel
aastal wiis kuni kuus diwisjoni wärsket wäge juure
toonud, kuna ta aga hiljem, kui weelaluse sõda po-

lefs mõjunud, tõstet ja paljukaaluwat waenlase jõu- kaswamist oleks tähendanud. Et Ameerika sõtta as- tudes end niisama warustama hakkab, nagu seda Inglismaa oli teinud, ja et liitriigid teda oma waa- dete kohaselt ifka suuremale warustamisele ajawad, see oli lahtlemata. Ühisriikide sõjatõõstuse kaswamist ei teinud mulle mingisugust muret; tõõstati ka nüü juba liitriikide heaks kõigest jõust.

Merestaabi ülem, riigikantsleri sõber ja ka piira- mata weeluse sõja soe soowitaja, arwas, et weelune sõda poole aasta jooksul sõtta otustawa pöörde toob. Laewaruumi wähenemine ja fisejeweo langemine merd mõõda sünnitawat Inglismaal majanduslised raskused, mis sõja jatkamise wõimatuks teewad. Tema toetus seejuures peale iseoma kohusepärase arwamise ka Saksa majanduselu filmapaistwate esi- tajate põhjendustele. Laewaruumi puudus kitsendawat kõige pealt warustuse wedu, iseäranis seda, mis Prantsusmaale määratud, kuid weelune sõda wõiwat ka otseteed warustust tabada. Selle ülesande teosta- miseks oli tarwilik arw weeluseid paate olemas, lisapaatide ehitamine pidi merewäe-ametkonna arwa- mise järele nõnda sündima, nagu see wähegi wõi- malik, hukkasaanud paatide asemele pidid uued astuma. Igatahes ei olewat weeluse sõja põhi- mõtteliku kõrwaleheitmise tõttu weeluseid paate 1916. aastal mitte suuremal määral ehitatud. In- nimeste küsimust olewat wõimalik lahendada. Need wõetawat peaaesjalikult teisest laewastikust, mis wane- matest laewadest oli kofku seatud, aga ka teised lae- wastikud pidawat kestmise teenistuswanusega ohwit- sere ja inseneri andma.

Iseenesest mõista, et ka laewastik teatud tuge- wusest alla poole ei wõinud langeda. Ta pidi waen- laste jõududega wõrreldes, mida kõwendasid juure- ehitamised ja oletatam Ühisriikide sõtta segamine, ifkagi nii tugewaks jääma, et weeluse sõja teosta- mine wõimalik oleks. Laewastik pidi weelustel paa- tidel waenlase miinivõõst läbipeasemise wõimaldama. Seega jäi ta nii aukartustäratawaks, et ta waenlase laewastiku iga kasse, mis püüdis Baltimeres liiku- mist takistada, kofe juba alguses nurja ajas.

Merestaabi ülem arwas ka piiramata weeluse sõja kuulutusega erapooletu laewastiku peale hirmu- tawalt mõjuda, kuna need laewad tänini peasjalikult liitriikidele kasu tõõd. Ta mõistis, et siin juures poliit- tiliste asutuste kõikumata toetus tarwilik on, mida ta pärastpoole ajuti ei leidnud.

Ameerika wägede ja nende warustuse wedamist Prantsusmaale arutati tehnilisest küljest. Merewäe- walitus arwas, et iga sõjamehe kofhta ühes tarwi- liku moona ja warustusega 5. br. reg. tonni laewa- ruumi ära kulub. See arw tõõstus 1917. aasta sü- gisel Saaremaa ettewõttes. Kõik arutused andsid tagajärjed, mis meie kasuks rääkisid. Seega pidi ühe miljoni Ameerika soldati wedu, mis lähikese ajaga teostamist nõõdis, 5 miljoni tonni laewaruumi nõõdama. Sellest ei wõõidud aga liitriikide tarwiduste rahuldamise tõttu ka ajutigi lahti delda.

Riigiwalituse arwamised weeluse sõja majan- dusliste tagajärgede kofhta olid kõikumad. Siseminis- teerium — aga alles pärast weeluse sõja algust — omandas heakskiitwa arwamise, millega ka riigikants- ler ühines.

Minu sõjaliste teadmiste ja waenlase tahtmise kõrge hindamise tõõtu ei wõõnud ma mitte täht-tähelt

merewäewalituse andmeid piiramata weeluse sõja arwatawa mõju kofhta; ma teadsin, et majandusliffi ja liikumise küsimust iseäranis raske ekfimat hinnata. Minu arwasin, et otustaw mõju wähemalt aasta jooksul peaks ilmifks tulema, nii fiis enne, kui Ameer- rika oma uute wägedega lahinguwäljale jõuab ilmuda. Seni lootfin ma teostatud ja teostatawate abinõude waral maal wastu pidada, kui weelune sõda waenlase sõjatõõstust majandusliffe elu kitsenda- misega piirab ja warustuse wedu Prantsusmaale wähendab. Selle peale panin ma lähematel kuudel kõige suuremat rõõku.

Selle sügawa mulje mõjul, mis ma detsembri keskell lääne frondil seisukorra kofhta uuesti sain, awaldafin oma mõtte ühes Berliini saadetud telegram- mis; fiis polnud mul enam mingit lootust rahupa- kumise edusse. Põkemas seletuses awaldas kindral- feldmarschal 23. detf. riigikantsleri wastu oma arwamise, et paratamata peab weeluse sõja tarwi- tusele wõõtma. See oli 24. detf. walmis sellekohaseid läbirääkimisi korraldama, niipea kui meie rahupa- kumine liitlaste poolt antud wastusega mingisugusele lõpule jõuab. Seejuures finnitaa riigikantsler uuesti oma 6. oktoobril awaldatud arwamist wastutuse kofhta, et piiramata weelune sõda tähendab rahwus- wahelise poliitika sammu, mille eest ainuüfffi tema seaduse põhjal wastutab ja mis sugust wastutust kellegi peale üle wia ei saa. Meie arwamine selles küsimu- ses polnud muutunud. Riigikantsler pidi oma was- tutuse kandma, meie oma. Oma seisukoha kaitsmi- seks ütles kindralfeldmarschal herra v. Bethmannile saadetud telegrammis, „... et Teie ekfidents riigi- kantslerina küll ainuüfffi wastutuse kandmist nõõuab, kuna aga mina iseenesest mõista ka edaspidi kõige oma jõuga ja täeliku wastutustundega wõõdurikka sõja lõpetamiseks selle eest seisan, et sõjaliselt see sünnifks, mida mina õigeks pean“. See oli ülema wäejuhatusse õigus ja kofhus, nagu ka riigikantsleri õiguseks ja kohuseks oli selles tõõsises ja paljukaalu- was küsimuses oma arwamist oma kõrge ameti auspidamisega awalikult wäljendada. Käffid waated lahtu, fiis pidi keiser otustama.

Eeldades, et meie rahupakkumine ja president Wilsoni wahesõbitused nurja lähewad, tuli riikants- ler juba detsembri lõpul Plessi nõõ pidama. Midagi otustawat weel ei tehtud. Otustaw nõõpidamine oli pärast liitriikide wastuse saamist meie rahupa- kumise peale 9. jaanuaril keisri majesteedi juhatusel, kuna me ju kindlasti arwafime, et Wilsoni sõbitust niisamasugune saatus ootab, nagu meie rahupaku- misiffi. Merestaabi ülem kaitfes eespool toodud arwamist; ta pidas piiramata weeluse sõja mõju sõja kofhta otus- tawaks ja awaldas seda. Kindralfeldmarschal seletas meie arwamist seisukorrale ja oli ka weeluse sõja poolt. Riigikantsler selgitas mõju, mida see uus abi- nõõ erapooletute, iseäranis Ameerika Ühisriikide peale awaldaks. Tema pidas Ameerika sõtta segamist wõõmalikuks ja tõõnõõlifuks ja kartis raskust Belgia eest hoolitsemises liitriikide poolt. Meie rahupaku- mist pidas ta äpardanuks. Ta ei lootnud enam uufi rahuwõõmalust, näit. uut Wilsoni katset — 18. detsem- bril tehtud katse peeti juba nurjalõõnuks — ega sepa- raatrachu, ei ka meie poliitilise seisukorra paranemist mõõne liitriigi kofkulangemise tõõtu, nagu see hiljem Wõõnema kaudu tõõsajaks sai. See oleks meid mui- dugi hoopis teise seisukorda pannud ja meie arwa- mist mõõjuwalt muutnud. Riigikantsler pidas meie

sõjalis-poliitilist seisukorda niisamauguseks nagu meiegi. Kuna meie paratamata raske järelduse rahuliku kindlusega mõllesime teha, oli riigikantsler kogu oma loomuse kohaselt kahilew, ta lõpetas umbes nõnda: „Hoolimata weeluse sõja otsustamine oleneb teega sellest mõjust, mis me temalt oodata wõime“ ja „kui aga sõjaametikojad weelusesõ ja tarwilikult peawad, siis ei wõi ma wastu rääkida“ ja „kui edu loota on, siis peame talitama“.

Järgneb.

Sõjawäelaste metsatööstuse osatühitus „Malewa“

on, nagu kuuleme, weel metsa ostnud Surju metskonnast Pärnumaal.

Wastutawa toimetaja eest: kindralstaabi polkownik Tõrwand.
Wäljaandja: Sõjawägede staab.

Sõduri toimetus ja talitus

on Wene tänaval nr. 5

ülewiiidud

S. Brokusmäele nr. 8, kolmas kord.
(End. sõduri poobide osakonna ruumides).

Tellimiste wastuwõtjaid

palume oma arweid ära õlendada.
„Sõduri“ talitus.

Eesti Sõjawäe Majanduse Ühisuse kauplus

Wene tän. nr. 5

on lahti äripäewadel kella 9 — 12 ja kella 1 — 5 p. l.

Liikmeteks ja tarwitajateks wõiwad olla kõik praegu ja ennamalt sõjawäes teeninud ohwitserid, ametnikud ja sõdurid.

Ühisuse Juhatus asub S. Brokusmäel nr. 8, kus kõiki teateid wõib saada iga äripäew kella 9 — 4.

Ühisuse asutajad.

Sõjawägede Staabi kirjastusel

ilmusid trükisti

Kuulipilduri käsiraamat

Juhatus Maksimi, Lüüsi ja Kolti süsteemiliste kuulipildujate ning Madseni automaat-püssi tarwitajatele.

Hind 30 marka joonistustega
ja 10 marka ilma joonistusteta.

== Inglise wintpüssi kirjeldus ==

(1914 a. algupära).

Hind 8 marka ühes joonistustega.

Saada sõjawäe trükikojast, Tallinn, Rütli t. nr. 13.

Sõjawäe trükikoda.